

УДК 378.013 (330)

Іванченко Є.А.*

ДИНАМІКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІАГНОСТИКИ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА ДО ЗАПОБІГАННЯ І РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ІНТЕГРАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті представлено порівняльний аналіз результатів діагностики рівнів сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язанню конфліктів у професійній діяльності, одержаних у ході дослідно-експериментальної роботи із впровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах, які готують кадри для галузі економіки та фінансів. Доведено доцільність використання зазначеної системи щодо формування готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності та недостатність умов її навчально-виховного середовища щодо формування достатнього рівня соціальної складової названої готовності.

Ключові слова: вища освіта, професійна підготовка, система інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, готовність майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Останнім часом усе більше роботодавців звертають увагу не тільки на професійну, а й на психологічну сумісність кожного кандидата на посаду та команди, з якою він буде працювати. Зокрема особливу увагу приділяють ставленню та способам поведінки здобувача в передконфліктній, конфліктній та післяконфліктній ситуаціях. У фінансово-економічній сфері така тенденція проявляється з особливою гостротою, адже напружуються взаємовідносини партнерів, стикаються інтереси сотень тисяч підприємців, актуалізуються проблеми, пов'язані як з міжособистісними конфліктами, які виникають в колективі між окремими працівниками і малими соціальними групами, так і конфліктами більш широкого соціального аспекту, зокрема трудовими – страйками. Отже, виникає нагальна потреба забезпечити готовність майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій з педагогіки та психології дає змогу констатувати зацікавленість учених проблемами підготовки майбутніх педагогів до розв'язання конфліктів у педагогічному процесі (С. Баникіна, Т. Дрожжина, Р. Оуенс та ін.); формування готовності вчителя загальноосвітнього навчального закладу до взаємодії в ситуації конфлікту (Г. Бережна, Ю. Костюшко, І. Козич, Н. Підбуцька та ін.); педагогічних засад запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу (Г. Антонов та ін.). Натомість стосовно інших фахівців, зокрема у сфері економіки і фінансів, то таких досліджень практично не проводилось.

Таким чином, останні тенденції ринку праці та вимоги замовників освітніх послуг призвели до ідеї перегляду системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (СІПП МЕ) з погляду формування готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності. Зауважимо, що під СІПП МЕ ми розуміємо організовану, цілісну та ієрархізовану сукупність взаємопов'язаних та/або взаємодіючих компонентів, підпорядкованих формуванню мультиплікативної компетентності майбутнього економіста. Ця система є динамічною, цілеспрямованою, неврівноваженою, відкритою, нелінійною; може бути як керованою, так і самоорганізованою. Основними властивостями СІПП МЕ є цілісність, ієрархічність та інтегративність.

* © Іванченко Є.А.*

Система інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів надає майбутнім фахівцям можливість добудови знань, ґрунтуючись на базисі, одержаному впродовж цієї підготовки; розширення спектру практичних умінь і навичок, виходячи з вимог сучасної економічної ситуації та планування кар'єри; перетворення на досвідченого фахівця-професіонала, конкурентоспроможного на світовому ринку праці, тому наголошується не на розширенні поінформованості студента щодо певної кількості знань із різних циклів дисциплін, а на формуванні інтегрованих знань, практичних умінь, навичок та набуття хоча б мінімального досвіду діяльності, а отже, одержання найбільших шансів на збереження стабільності та майбутній розвиток.

Раніше нами було сформульовано визначення згаданого поняття, розкрито складові (базова, професійна, соціальна), критерії (сформованість базової складової; сформованість професійної складової; сформованість соціальної складової), рівні (елементарний, достатній, високий) готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності; представлено діагностичний комплекс методик щодо виявлення її сформованості, формули для розрахунку інтегративного коефіцієнта зазначеної готовності.

Метою статті є порівняльний аналіз результатів діагностики рівнів сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності, одержаних у ході дослідно-експериментальної роботи з упровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, ґрунтуючись на результатах діагностування мультиплікативної компетентності майбутнього економіста. Разом із тим бажано перевірити достатність умов навчально-виховного середовища СІПП МЕ для формування необхідного рівня готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Для відповіді на це запитання до та після апробації СІПП МЕ нами було проведено діагностування сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності бакалаврів ЕГ (154 особи) та КГ (154 особи) за визначеними критеріями, які відбивали наявність тієї чи іншої компетенції згідно зі структурою зазначеної готовності, використовуючи Методику оцінювання компетентності економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів [1].

Для кількісного та якісного порівняння одержаних результатів було складено й проаналізовано таблиці з даними, які відбивають динаміку змін, що відбулися в розподілі показників за критеріями сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності студентів ЕГ та КГ до і після експериментальної роботи (табл. 1).

Розглянемо результати порівняльного аналізу розподілу студентів за критеріями «сформованість базової складової» (табл. 1, стовпчики $IK_{ГБ}$; рис. 1), «сформованість професійної складової» (табл. 1, стовпчики $IK_{ГП}$; рис. 2) і «сформованість соціальної складової» (табл. 1, стовпчики $IK_{ГС}$; рис. 3).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз показників сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності випускників-бакалаврів (за критеріями)

Оцінки	Відсоток студентів (%)					
	До початку експерименту / Наприкінці експерименту					
	ЕГ			КГ		
	$IK_{ГБ}$	$IK_{ГП}$	$IK_{ГС}$	$IK_{ГБ}$	$IK_{ГП}$	$IK_{ГС}$
$0 \leq IK < 0,70$	68 / 11	89 / 15	100 / 54	68 / 25	91 / 36	100 / 74
$0,70 \leq IK < 0,90$	32 / 58	11 / 79	0 / 46	32 / 59	9 / 64	0 / 26
$0,90 \leq IK \leq 1$	0 / 31	0 / 6	0 / 0	0 / 16	0 / 0	0 / 0

Дані таблиці 1 свідчать, що в ЕГ відбулися значні позитивні зміни щодо інтегративного коефіцієнта сформованості базової складової (ІК_{ГБ}). Він виявився таким: оцінку в межах від 0,9 до 1 виявлено в 31 % випускників-бакалаврів (до експерименту таких показників не було виявлено в жодного студента), від 0,7 до 0,9 діагностовано 58 % респондентів (до експерименту було 32 %), відсоток оцінок від 0 до 0,7 знизився з 68 % до 12 %. У контрольній групі зміни в розподілі оцінок інтегративного показника сформованості базової складової (ІК_{ГБ}) виявились такими: оцінку в межах від 0,9 до 1 отримали 16 % випускників (при первинній діагностиці не було виявлено), відсоток студентів з оцінками від 0,7 до 0,9 збільшився з 32 % до 59 %, а з оцінками від 0 до 0,7 знизився з 68 % до 25 %. Таким чином, СІПП МЕ успішно вирішує завдання формування базової складової зазначеної готовності та дозволяє досягати результатів кращих, ніж за умов існуючої професійної підготовки економістів. Динаміку показників сформованості базової складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІК_{ГБ}) випускників-бакалаврів наведено на рис. 1.

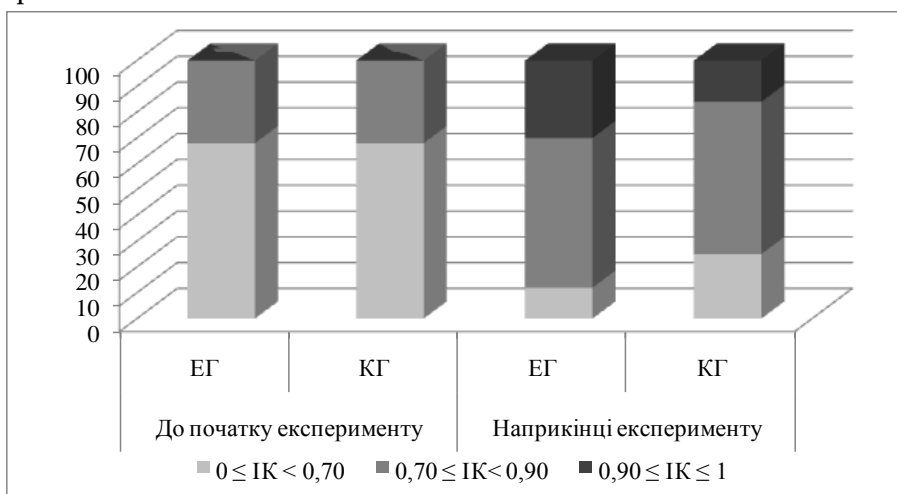

Рис. 1. Динаміка показників сформованості базової складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІК_{ГБ}) випускників-бакалаврів

Отже, підсумкові дані дають підстави для припущення, що зміни, які відбулися в результатах формування базової складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності, є статистично суттєвими і виникли внаслідок упровадження в навчальний процес вищої школи системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

Як видно з таблиці 1, найбільші різниці між показниками до і після експериментальної роботи щодо критерію «сформованість професійної складової» було виявлено у випускників-бакалаврів експериментальної групи. Значно зменшилась кількість реципієнтів з інтегративним коефіцієнтом сформованості професійної складової (ІК_{ГП}) від 0 до 0,7 (на 74 %). Число студентів, які показали оцінки від 0,7 до 0,9 та від 0,9 до 1, зросло на 68 % та 6 % відповідно. У контрольній групі різниці між результатами первинної та післяекспериментальної діагностик склали 55 %, – 55 % та 0 % відповідно. Кількісні показники доводять результативність використання СІПП МЕ порівняно з традиційною професійною підготовкою, тобто ми правильно спрямували роботу кураторів, тьюторів та викладачів спеціальних дисциплін у напрямку формування професійної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності. Динаміку показників сформованості професійної складової готовності майбутнього економіста до запобігання

і розв'язання конфліктів у професійній діяльності ($IK_{гп}$) випускників-бакалаврів наведено на рис. 2.

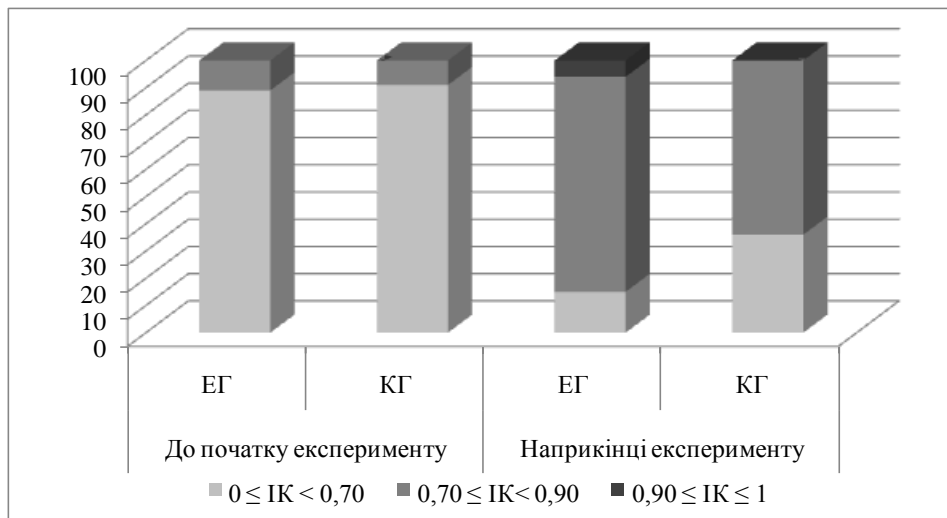

Рис. 2. Динаміка показників сформованості професійної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності ($IK_{гп}$) випускників-бакалаврів

Таким чином, результати діагностики продемонстрували певні переваги формування професійної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності за умов СІПП МЕ, особливо під час розвитку їх особистісних якостей, необхідних у конкурентному середовищі сучасного ринку праці.

Соціальна складова готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності, як видно з таблиці 1, стовпчики $IK_{гс}$, найбільш незахищена з боку традиційної системи професійної підготовки майбутніх економістів (усі респонденти як експериментальної, так і контрольної груп отримали оцінки від 0 до 0,7), отже, нам було важливо простежити, чи впорається СІПП МЕ із завданням формування соціальної складової зазначеної готовності. Дані таблиці свідчать, що інтегративний коефіцієнт за критерієм «сформованість соціальної складової» $IK_{гс}$ від 0,9 до 1 не виявлено в жодного респондента як і за первинної діагностики; більшість респондентів EG отримали оцінки від 0,7 до 0,9), що склало на 46 % більше, ніж до експериментальної роботи, а оцінки від 0 до 0,7) отримали 54 % респондентів, проти 100 % відсотків за попередньою діагностикою. Для KG як вихідна, так і прикінцева діагностики не виявили реципієнтів з оцінками від 0,9 до 1; більшість випускників (74 %) отримали оцінки від 0 до 0,7 (при первинній діагностиці було 0 %); решту респондентів (26 %) діагностовано з оцінками від 0,7 до 0,9. Динаміку показників сформованості соціальної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності ($IK_{гс}$) випускників-бакалаврів наведено на рис. 3.

Таким чином, ми бачимо, що соціальна складова готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності є найбільш складною щодо її формування та попри всі можливості навчально-виховного середовища СІПП МЕ динаміка її формування багато в чому залежить від соціальних та економічних умов у країні та світі.

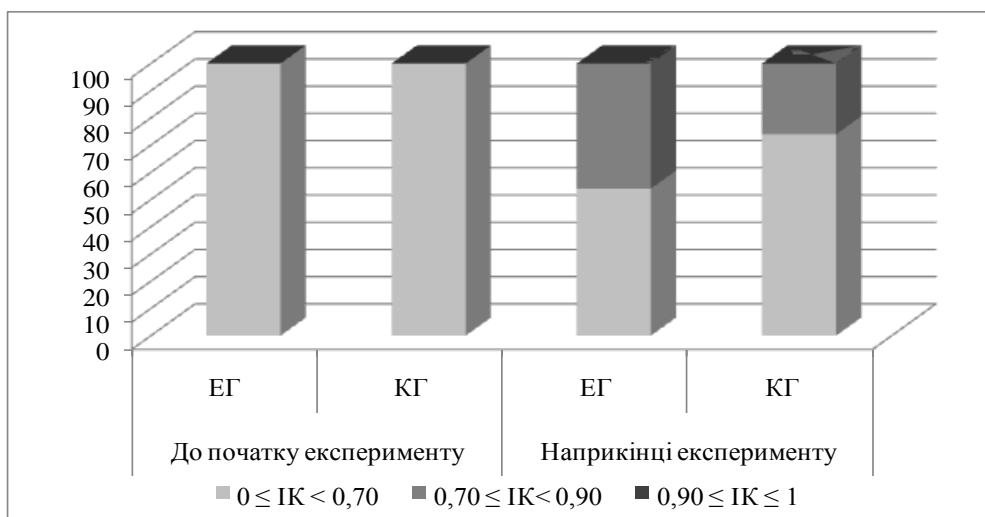

Рис. 3. Динаміка показників сформованості соціальної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІКг) випускників-бакалаврів

Розглянувши динаміку змін оцінок готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності за критеріями «сформованість базової складової», «сформованість професійної складової» і «сформованість соціальної складової», можна здійснити порівняльний аналіз результатів діагностики зазначеної готовності до та після проведення експериментальної роботи (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз показників рівня сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІКг) випускників-бакалаврів

Рівні сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності	Відсоток студентів			
	До початку експерименту		Наприкінці експерименту	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Елементарний	96	97	13	28
Достатній	4	3	82	73
Високий	0	0	5	0

Як видно з таблиці 2, на високому рівні діагностовано 5 % випускників-бакалаврів ЕГ (до проведення експериментальної роботи не було діагностовано жодного студента). На достатньому рівні було виявлено в експериментальній групі 82 % респондентів, що на 78 % більше, ніж за первинної діагностики. На елементарному рівні відсоток випускників знизився на 83 % і склав 13 %. У той же час для випускників-бакалаврів контрольної групи показники розподілилися таким чином: на високому рівні, як і за первинної діагностики не виявлено жодного реципієнта; на достатньому рівні виявлено 73 % студентів (було 3 %); на елементарному рівні було діагностовано 28 % респондентів, що показало покращення на 69 %. Динаміку показників сформованості рівнів готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІКг) випускників-бакалаврів наведено на рис. 4.

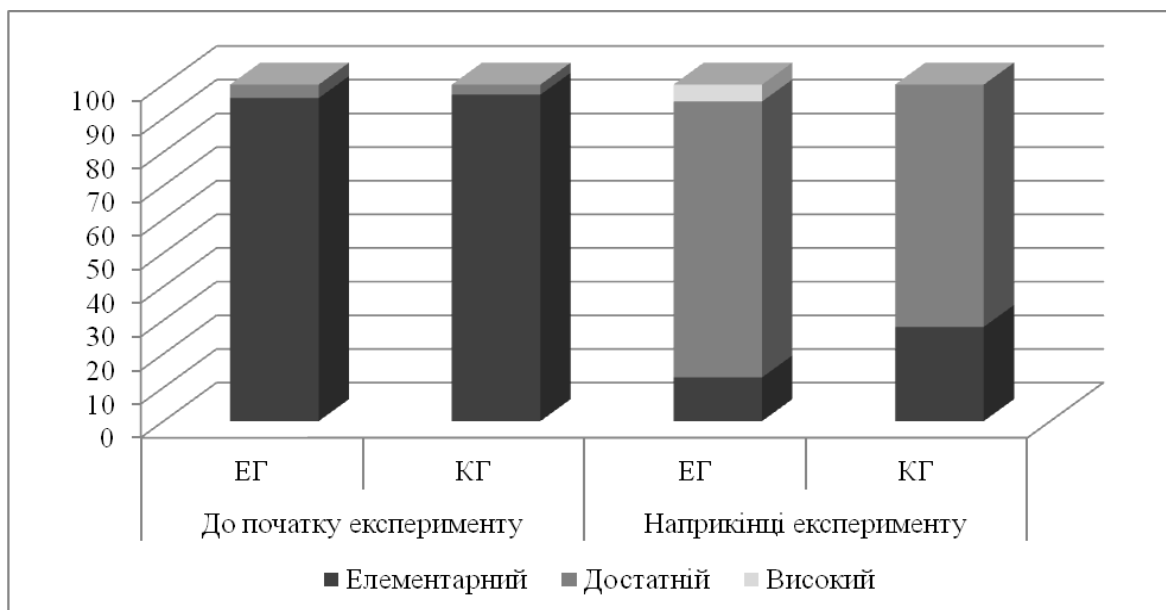

Рис. 4. Динаміка показників сформованості рівнів готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності (ІКГ) випускників-бакалаврів

Аналізуючи одержані результати рівнів сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у соціальній діяльності ЕГ і КГ, відзначимо, що після проведення експериментальної роботи позитивні зміни відбулися як в експериментальній, так і в контрольній групі. На нашу думку, це пов'язано з тим, що за час проведення експерименту професійна підготовка за традиційною схемою вплинула і на результати формування названої готовності студентів контрольної групи. Вважаємо, що додатково на результати сформованості рівнів готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності випускників-бакалаврів контрольних груп вплинули результати оцінювання зазначеної якості за запропонованою нами методикою, що надало поштовх для самовдосконалення студентів, указало напрямки їхнього професійного та особистісного зростання й поряд із цим надало матеріал для викладачів щодо вдосконалення певних моментів їх роботи.

Таким чином, порівняльний аналіз результатів діагностики рівнів сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності, одержаних у ході дослідно-експериментальної роботи з упровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів дозволяють стверджувати, що СІПП МЕ довела свої можливості щодо її використання й стосовно формування зазначеної готовності у вищих навчальних закладах, які готують кадри галузі економіки та фінансів.

Разом із тим результати експериментальної роботи засвідчили, що умови навчально-виховного середовища системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів виявилися недостатніми для формування необхідного рівня соціальної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Подальші розвідки вбачаємо в удосконаленні СІПП МЕ в частині, що відповідає за формування соціальної складової готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Література

1. Іванченко Є. А. Методика оцінювання компетентності економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів : [навчально-методичний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів] / Є. А. Іванченко. — Одеса: «Поліграф», 2008. — 130 с.

Іванченко Е. А.

ДИНАМИКА РЕЗУЛЬТАТОВ ДИАГНОСТИКИ УРОВНЕЙ СФОРМИРОВАННОСТИ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА К ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ И РАЗРЕШЕНИЮ КОНФЛИКТОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВО ВРЕМЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ИНТЕГРАТИВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

В статье представлен сравнительный анализ результатов диагностики уровней сформированности готовности будущего экономиста к предотвращению и разрешению конфликтов в профессиональной деятельности, полученных в ходе исследовательско-экспериментальной работы по внедрению системы интегративной профессиональной подготовки будущих экономистов в высших учебных заведениях, готовящих кадры для финансово-экономической сферы. Доказано целесообразность использования названной системы для формирования готовности будущего экономиста к предотвращению и разрешению конфликтов в профессиональной деятельности и недостаточность условий ее учебно-воспитательной среды для формирования достаточного уровня социальной составляющей названной готовности.

Ключевые слова: высшее образование, профессиональная подготовка, система интегративной профессиональной подготовки будущих экономистов, готовность будущего экономиста к предотвращению и разрешению конфликтов в профессиональной деятельности.

Ivanchenko Ye. A.

DYNAMICS OF FUTURE ECONOMISTS FORMED READINESS DIAGNOSTICS' LEVELS TO PREVENTING AND SOLVING THE CONFLICTS IN THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY RESULTS WITHIN FUNCTIONING AN INTEGRATED PROFESSIONAL IN-SERVICE SYSTEM

The article presents the comparative analysis of diagnostics' results of future economists levels formed during research work on introduction the integrated professional in-service system in higher educational establishments for the economy and finances sphere personnel where took place. Data of examinations done of future economists levels formed integrated coefficient as for their readiness to prevent and solve the conflicts in the daily professional activities of 308 students-bachelors made aninformative base for evaluation of the mentioned above readiness. The dynamics of estimated changes of integrated coefficients according criteria «formed of base constituent» (ІКГБ), «formed of professional constituent» (ІКГП) and «formed of social constituent» (ІКГС) was considered and analyzed. Comparative analysis of diagnostics results of levels of the claimed readiness before and after of experiment was carried out on the basis of distributing the integrated coefficients of of future economists levels formed readiness to prevent and solve the conflicts in the professional activities (ІКГ). The results of diagnostics lead to expedience of the use of the system of integrated professional preparation of future economists in higher educational establishments, preparing personals for the sphere of economy and finances, to forming of future economist's readiness to prevent and solve conflicts in the professional , but certify insufficiency of educational-upbringing environment's terms to forming of sufficient level of social constituent of the adopted readiness.

Key words: higher education, professional preparation, system of integrated professional preparation of future economists, future economist's readiness to preventing and solving the conflicts in the professional activity.